

Літовка О. П. Формування професійної позиції майбутніх учителів у процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі як актуальна проблема сучасних науково-педагогічних досліджень / О. П. Літовка // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2012. – № 4(239). – С. 112 – 116.

УДК 377.8.011.3 – 051 – 047.37

О.П. Літовка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНИХ НАУКОВО – ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація. У статті розглядається педагогічна спрямованість особистості в контексті розвитку професійної позиції майбутнього вчителя. Характеризуються категорії „професійна позиція”, „педагогічна позиція” як система ціннісно-сміслових ставлень особистості вчителя до різних сторін педагогічного процесу і його учасників.

Ключові слова: професійна позиція майбутнього вчителя, спрямованість особистості, професійна спрямованість, педагогічна спрямованість.

Сучасна система вітчизняної освіти потребує підготовлених учителів, які відрізняються цілісним гуманістичним світоглядом, високим професіоналізмом, професійною та особистісною культурою, які комплексно реалізують у професії свій творчий потенціал та свій спосіб життєдіяльності на основі інтеграції загальнолюдських і професійно значущих цінностей. У ході соціально – культурної та економічної трансформації України майбутні учителі постають перед рядом викликів: бути високофункціональними, коли ідеї, знання і технології змінюються набагато швидше, ніж покоління людей; бути відповідальними, творчими особистостями, здатними до самоосвіти, саморозвитку і критичного мислення, коли професійні стосунки вимагають високої конкурентоспроможності; вміти свідомо, комунікабельно й ефективно функціонувати в умовах інформаційного суспільства; формувати конструктивізм як основу життєвої позиції; утверджувати культуру толерантності. З огляду на це актуальним завданням системи фахової підготовки у педагогічному коледжі є формування у майбутніх учителів системи позитивної мотивації до праці, готовності до виявлення ініціативи та конкурентоспроможності, до самореалізації в умовах ринкових

відносин. Тому процес фахової підготовки у педагогічному коледжі має передбачати не тільки оволодіння майбутніми учителями системою глибоких знань, трудових умінь і навичок, а й формування у них професійної позиції задля успішної реалізації особистих інтересів та інтересів суспільства.

Вивченням проблеми формування професійної позиції займалися представники вітчизняної та зарубіжної науки. Так, для обґрунтування теоретичних основ формування професійної позиції актуальними є дослідження філософів та соціологів (Л.Буєвої, І.Кона, Л.Сохань та ін.), психологів (К.Абульханової-Славської, Б.Ананьєва, І.Беха, М.Боришевського та ін.), в яких розглядаються проблеми розвитку і виховання особистості в процесі професійної діяльності; педагогів (Д.Закатнова, О.Киричука, В.Мадзігона, В.Оржеховської, В.Сидоренка, М.Тименка, Д.Тхоржевського та ін.), в роботах яких розкрито теоретико - методичні основи організації професійної діяльності майбутніх учителів.

Разом з тим, слід зазначити, що у вітчизняній науці на сьогоднішній день недостатньо вивчені педагогічні умови формування професійної позиції майбутніх учителів у процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі. Є лише окремі наукові праці, присвячені феномену професійної позиції як характерній рисі відповідального, освіченого і конкурентоспроможного фахівця (Т.Завадська, О.Кривов'яз, К.Муздибаєв, В.Пискун, М.Савчин, Д.Алферов, З.Артеменко, Т.Веретено, С.Вершловський, Р.Желбанова, О.Коберник та ін.).

Все це актуалізує необхідність оволодіння майбутніми учителями високою професійно - педагогічною культурою, свідченням якої, на думку багатьох вчених, є наявність у вчителя сформованої професійної позиції. Спираючись на це, ми вбачаємо за необхідне подати у даній науковій статті теоретичний аналіз генезису поняття «професійна позиція» майбутніх учителів.

Розглядаючи поняття “позиція”, філософи (М.Каган, В.Мордкович, В.Шинкарук) характеризують його як певну точку зору, положення, твердження [1, с.12; 2, с. 34; 3, с.19]. У свою чергу психологи (М.Кветной, В.Коган, А.Петровский) визначають сутність цього поняття як засвоєння особистістю суспільних норм і правил поведінки, набутий досвід, практичне використання цього досвіду [4, с.35; 5, с. 67; 6, с.12].

Поняття “професійна позиція” у науковій літературі зустрічається досить часто. В активний науковий обіг це поняття увійшло порівняно недавно завдяки роботам Б. Ананьєва, Л. Божович, В. Мясіщева, С. Рубінштейна і ін. Досліджуваної проблеми торкалися у своїх роботах О. Асмолов, Н. Анікеєва, І. Бех, І. Колеснікова, Л. Кондрашова, А. Маркова, Л. Мітіна, В. Сластьонін, В. Слободчиков, І. Якиманська і ін.

Існує ряд підходів до трактування терміну “професійна позиція”. Часто дослідники роблять акцент на статусно - рольовій складовій позиції (Г. Андреева, Д. Майєрс, О. Киричук, І. Кон, О. Асмолов, Б. Ананьєв, В. Ольшанський і ін.). Багато дослідників це поняття аналізує на основі теорії відносин В. М'ясищева і визначає його через сукупність відносин особистості (К. Абульханова-Славська, Л. Божович, Б. Ломов, С. Рубінштейн і ін.).

Склалася також наукова традиція, де професійна позиція розглядається як самостійне, відмінне від статусу і ролі поняття, як глибоко індивідуальне утворення особистості, результат досягнення людиною певного рівня морального та інтелектуального розвитку, появи стабільної системи ціннісних установок. Так, у роботах Б. Ананьєва, О. Асмолова, Л. Божович, М. Боришевського, Б. Братуся, В. Войтко, І. Міхеєвої, Р. Нємова професійна позиція виступає як стійкий компонент структури особистості, як її ядро, і розглядається в розрізі таких проблем, як ставлення, активність, мотивація, особистісна зрілість, самосвідомість, особистісний смисл.

Явище професійної позиції, як стверджує В. Сластьонін, відображає систему тих інтелектуальних, вольових і емоційно - оцінних ставлень до світу, педагогічної дійсності і педагогічної діяльності зокрема, які є джерелом активності педагога. Вона визначається, з одного боку, тими вимогами, очікуваннями й можливостями, які пред'являє й надає йому суспільство. А з іншого боку, діють внутрішні, особисті джерела активності - прагнення, переживання, мотиви й цілі педагога, його ціннісні орієнтації, світогляд, ідеали [7, с. 23]. Відповідно до підходу А. Маркової, поняття “професійна позиція” у контексті педагогічної діяльності позначає стійкі системи ставлень вчителя до учнів, до себе, до колег, визначає його поведінку, стиль життя і діяльності [8, с. 37]. Розглядаючи професійну позицію в рамках проблеми творчої самореалізації педагога, Л.В. Ведернікова стверджує, що «педагог, який прагне до самореалізації, хоче бути, а не здаватися або просто працювати педагогом, тобто він орієнтується не на роль і функції, а на позицію педагога як найвищу цінність» [9, с. 51].

Проте, практика показує, що близько 30 % майбутніх учителів, які здобувають професійну освіту у педагогічному коледжі, у навчально – виробничому процесі виявляють страх, невпевненість і почуття незахищеності при проведенні уроків та різних форм виховної роботи, не завжди відповідально ставляться до підготовки занять і оформлення навчальної документації, демонструють низький рівень загальної і мовленнєвої культури, комунікабельності, виправдовуючись молодістю та недосвідченістю. З іншого боку, аналіз наукових досліджень і педагогічної

практики в області досліджуваної нами проблеми дозволив нам виділити ряд протиріч:

- між зростаючими вимогами сучасного суспільства до особистості педагога, до самовдосконалення, самовиховання, самоосвіти майбутніх учителів і відсутністю чіткого розуміння сутності процесу формування професійної позиції як основної мети фахової підготовки майбутніх учителів у педагогічному коледжі;

- між потребою сучасної школи в учителях зі сформованою професійною позицією і недостатньою розробленістю цілісної системи педагогічних умов її формування у процесі фахової підготовки;

- між станом рівня підготовки майбутніх учителів і недостатньо повним використанням можливостей навчально – виховного процесу у педагогічному коледжі для формування їх професійної позиції;

- між сучасними вимогами суспільства, що пред'являються до якості фахової підготовки випускника педагогічного коледжу і відсутністю у більшості студентів мотивації до формування професійної позиції.

Таким чином, перед системою фахової підготовки студентів педагогічного коледжу постає проблема створення і обґрунтування педагогічних умов формування професійної позиції майбутніх учителів.

Таким чином у представленій статті був поданий теоретичний аналіз генезису понять: «позиція», «професійна позиція» майбутніх учителів.

Подальші дослідження плануються проводитись у напрямку більш досконалого вивчення проблеми формування професійної позиції майбутніх учителів у процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі.

Література

- 1. Каган М.** Философия теории ценности: научное издание: монография / М. Каган. - М.: Знание, 1997.– 315 с.
- 2. Мордкович В.** Найти и обрести себя: научное издание: монография / В. Мордкович. - М.: Знание, 1995.– 255 с.
- 3. Шинкарук В.** К философии поступка: философия и социология науки и техники: научное пособие / В. Шинкарук. – М.: Ежегодник, 1985. – 157 с.
- 4. Кветной М.** Деятельность. Сознание. Личность: психология развития: научное пособие / М. Кветной. – М.: Знание, 1977. – 320 с.
- 5. Коган В.** Основные проблемы и современное состояние отношений человека: психологическая наука: монография / В. Коган. – М.: Просвещение, 1960. – 125 с.
- 6. Петровский А.** Дальние пределы человеческой психики: психология личности: научное пособие / А. Петровский. - М.: Мысль, 1997. – 430 с.
- 7. Сластенин В.** Формирование личности учителя школы в процессе профессиональной подготовки: практикум: практическое пособие / В. Сластенин. – М.: Педагогика, 1976. – 205 с.
- 8. Маркова А.** Психология профессионализма: личность и

социум: научное пособие / А. Маркова. – М.: Знание, 1996. – 308 с.
9. Ведерникова Л. Пространство воспитания: образ бытия: монография / Л. Ведерникова. – Волгоград: Перемена, 2001. – 255 с.

Літовка О.П. Формування професійної позиції майбутніх учителів у процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі як актуальна проблема сучасних науково – педагогічних досліджень.

У статті охарактеризований сучасний стан наукового обґрунтування змісту поняття «професійна позиція» майбутніх учителів як системи ставлень вчителя до учнів, до себе, до колег, що визначає його поведінку, стиль життя і діяльності; обґрунтована необхідність створення педагогічних умов формування професійної позиції майбутніх учителів у процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі.

Ключові слова: професійна позиція, стиль діяльності, майбутні учителі.

Литовка Е.П. Формирование профессиональной позиции будущих учителей в процессе специальной подготовки в педагогическом колледже как актуальная проблема современных научно – педагогических исследований.

В статье охарактеризовано современное состояние научной обоснованности понятия «профессиональная позиция» будущих учителей как системы отношения учителя к ученикам, к себе, к коллегам, что определяет его поведение, стиль жизни и деятельности; обоснована необходимость создания педагогических условий формирования

профессиональной позиции будущих учителей в процессе специальной подготовки в педагогическом колледже.

Ключевые слова: профессиональная позиция, стиль деятельности, будущие учителя.

Litovka E.Ju. Formation of future teachers' professional position in the course of special training in pedagogical college as an actual problem of modern scientifically - pedagogical researches.

In the article the modern condition of scientific validity of concept «a professional position» of future teachers as a system of teacher's relation to pupils, to himself, to colleagues that defines his behaviour, lifestyle and style of activity is characterised; necessity of creation of pedagogical conditions of formation of future teachers' professional position in the course of special training in pedagogical college is proved.

Key words: professional position, style of activity, future teachers.